

UOT: 336;336.11

JEL: H61

DÜNYAMALIYEV N. E.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) magistri

AZƏRBAYCANDA NƏTİCƏYƏ ƏSASLANAN BÜDCƏNİN TƏŞKİLİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Ölkəmizdə nəticəyə əsaslanan büdcə mexanizmindən istifadəsinin səmərəliliyini və düzgünlüyünü həyata keçirməkdir.

Tədqiqatın metodologiyası: Analiz, sintez, statistik təhlil

Tədqiqatın nəticələri: Nəticəyə əsaslanan büdcə mexanizminə keçid təmin olunmalıdır. Bu büdcə prosesinin yox, prosesin nəticələrinin idarə edilməsi sistemidir. Nəticəyə əsaslanan büdcələşməyə keçid üçün ilk növbədə büdcə proqramlarının gerçəkləşdirilməsini qiymətləndirməyə imkan verən aralıq və son nəticə göstəricilərinin, o cümlədən əlverişlilik və keyfiyyət indikatorlarına sahib olmalıdır.

Açar sözlər: *Büdcə, qanun, iqtisadi.*

GİRİŞ

İqtisadçıların bəziləri büdcəyə iqtisadi nəticə olaraq yanaşmışdır. Bu iddiaya əsasən vurğulamaq olar ki, büdcə real sahədə müşahidə edilən iqtisadi proseslərin maliyyə planı ifadəsində nəticəsidir. İqtisadiyyat sahəsində çalışan şirkət və qurumların yaratdığı əlavə dəyərin bir qisminin vergi şəklində büdcəyə alınması onu bir nəticə kimi dəyərləndirməyə şərait yaradır. Əlavə olaraq, hökumət üçün büdcə toplu tələbi təşviqində və yaxud sosial-iqtisadi siyasətin yürüdülməsində xüsusi rola sahib ola bilər. Bu zaman iqtisadi proseslərə təsir cəhətdən büdcə nəticəni əsaslandıran amildir. Məsələn, sahibkarlıq sahəsi vergilər ilə təşviq edilə, dövlət şirkətlərinin subsidiyalaşdırılması tətbiq oluna bilər və s.

Dövlət büdcəsi hesabına sosial-iqtisadi məsələlərin çözülməsinə yönəlmiş nümunələrdən biri keçən əsrin 50-ci illərində ABŞ-da təklif edilmiş dövlət büdcəsinin məqsədli proqramlar əsasında yerinə yetirilməsini həyata keçirən “nəticəyə hədəflənmiş büdcə üsulu”dur.

Bu üsulun tətbiqi barəsində Rusiya alimi M.Afanasyev vurğulamışdır ki, “nəticəyə hədəflənmiş büdcə üsulu” dövlət büdcəsinin dövlətin mühüm sosial-iqtisadi meyarları ilə proqramlar əsasında əlaqəsini təmin edən və bu hədəflərin orta və uzun müddətli zaman ərzində maliyyələşdirilməsini əsaslandıran konsepsiyadır. [8; s.185]

Dövlət büdcəsindən maliyyələşməsi düşünlən hər hansı proqramın tərtib edilməsində və

hid bir üsuldən istifadə olunmur. Yuxarıda deyiləndi kimi nəticəyə hədəflənmiş büdcə üsulu dövlət büdcəsinin məqsədli proqramlar çərçivəsində tətbiqini həyata keçirən üsuldur. Nəticədə bu, dövlət büdcəsi xərclərinin məqsədli proqramlar səviyyəsində tətbiqini həyata keçirməklə bu vəsaitlərin daimi monitorinqini və büdcə xərclərinin məqsədli, ünvanlı, əlverişli istifadəsini dəyərləndirmək üçün şərait yaradır.

Nəticəyə hədəflənmiş büdcə üsulunun mühüm əlamətlərindən biri orta müddətli dövr üçün maliyyə planların tərtib edilməsidir. Bu vaxt maliyyə planı ifadəsi şərti olaraq ayırd edilir. Yəni iqtisadi nəzəriyyədə və təcrübədə bu prosesin mahiyyətini göstərən dəqiq bir termin yaranmadığı üçün “maliyyə proqnozlaşdırılması”, “perspektiv planlaşdırma”, “perspektiv maliyyə planı”, “maliyyə plan-proqnozu”, “orta müddətli fiskal çərçivə”, “maliyyə planlaşdırılması” “orta müddətli maliyyə planı”, “orta müddətli maliyyə strategiyası”, “orta müddətli fiskal strategiya”, “orta müddətli maliyyə strategiyası”, “orta müddətli büdcə strategiyası” və s. bu kimi ifadələrdən istifadə edilir. Bu modelin özəlliyi büdcənin bundan öncəki dövrlərdə olduğu kimi bir il üçün düşünülməsi deyil, növbəti 2 və yaxud 3 ilə hədəflənməsidir. Bunun üçün daha uzun müddətli dövr üçün büdcə- vergi, o cümlədən borc siyasətinin mühüm hədəfləri barəsində tam məlumatlı olmaq vacibdir. Büdcə sənədləşməsində mərkəzi hökumətin illik büdcəsinin mühüm sahələrinin dövlətin sosial-iqtisadi siyasətlərinin priori

tetləri ilə nə dərəcədə uzlaşması təyin edilməlidir.

Nəticəyə əsaslanan büdcənin təşkilinin hüquqi bazası

Bütün ölkələrdə büdcə prosesləri büdcə qanunvericiliyi ilə nizamlanır. Ölkəmizdə dövlət büdcəsinin hüquqi əsaslarına AR-nın Konstitusiyası, Büdcə sistemi barəsində AR Qanunu, Büdcə sistemi barəsində qanuna müvafiq şəkildə qəbul olunan dövlət büdcəsi barəsində qanunlar və başqa normativ-hüquqi aktlar, həmçinin AR-nın tərəfdar çıxmış olduğu beynəlxalq müqavilələr daxildir.

Ölkəmizin büdcə sisteminə daxil olan büdcələrin layihələrinin tərtib edilməsi ilə əlaqəli məsələlər AR Konstitusiyası, Büdcə sistemi barəsində Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Vergi məəcəlləsi və başqa normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir. Həmin bu normativ aktlar toplusu büdcə proseslərinin mühüm prinsiplərini, dövlət və icmal büdcələrin tərtib edilməsi və icrası zamanı müvafiq icra hakimiyyəti idarələri, büdcədən kənar dövlət fondları, büdcənin tərtibi zamanı iştirak edən idarələri, başqa təşkilatlar arasında qarşılıqlı əlaqələrin mühüm istiqamətlərini özündə birləşdirir.

Dövləti başçısı tərəfindən 2002-ci il iyul ayının 2-də, Büdcə sistemi barəsində sayca ikinci olan qanun qəbul edilmişdir. İndiki şəraitdə qüvvədə olan —Büdcə sistemi barəsində qanun 2003-cü il yanvar ayının 1-dən qüvvəyə minmişdir. Hazırda qüvvədə olan qanunvericilikdə büdcə - AR-nın müvafiq dövlət hakimiyyəti və idarələri vasitəsilə dövlətə və bələdiyyələrə xas funksiya və vəzifələri yerinə yetirmək üçün lazım olan maliyyə vəsaitinin yığılması və istifadə olunması üçün əsas maliyyə sənədi kimi tərif edilir. Məlumdur ki, yeni tərif büdcənin məzmununu daha geniş anlamda açır. Büdcə idarəçiliyinin və onun əsas komponenti kimi perspektiv büdcə planlaşdırmasının hüquqi əsasları da sırf bu qanunda göstərilir. Sözügedən qanunun 11.4-cü maddəsində deyilir ki, cari maliyyə ilində mart ayının 31-dən tez ortamüddətli sosial-iqtisadi tərəqqi proqnozları əsasında növbəti il və sonrakı üç il üçün dövlət büdcəsinin ortamüddətli proqnozları tərtib olunmalıdır. Həmin proqnozların dövlət büdcəsinin gəlirləri və xərcləri, büdcə kəsri və kəsirin maliyyələşmə

mənbələri ilə əlaqədar göstəricilərdən ibarət olması nəzərdə tutulur. [6]

Ancaq ortamüddətli büdcələrin hazırlanması və tətbiqi sektorunda təcrübəsi olan əksər ölkələrlə müqayisədə ölkəmizdə ortamüddətli büdcə göstəricilərinin hesablanması formal xarakter daşıyır. Həmin təcrübələrdən fərqli olaraq ölkəmizdə ortamüddətli büdcə sənədi qanun halında parlamentdə təsdiq olunmur, ancaq bir ilin – növbəti il üzrə büdcə göstəricilərinin özünü biruzə verdiyi layihə qanun statusu alır. Elə “Büdcə sistemi barəsində” Qanunun 12-ci maddəsi də müəyyən icra hakimiyyəti idarəsi tərəfindən Milli Məclisə təqdim olunmalı olan sənədlərin siyahısında 3 illik büdcə sənədi layihəsinin yox, məhz növbəti büdcə ili üzrə qanun layihəsinin təqdim olunmasını nəzərdə tutur. Qanuna əsasən parlamentə qarşıdakı 3 ilin sosial-iqtisadi tərəqqi konsepsiyası və proqnoz göstəriciləri göndərməlidir. Eyni zamanda növbəti il, sonrakı üç il üzrə vacib investisiya layihələrini özündə daşıyan dövlət investisiya proqramının layihəsi verilməlidir. [6]

Müasir dövrdə ölkəmizdə tam olaraq ortamüddətli və yaxud uzunmüddətli büdcə planlaşdırmasını həyata keçirən spesifik metodoloji bazanın və hüquqi mexanizmlərin olmadığını qeyd edə bilərik. Maliyyə Nazirliyinin 10 may 2012-ci il tarixli qərarı ilə təsdiq edilən “Dövlət gəlirlərinin proqnozlaşdırılması və modelləşdirilməsi metodologiyası” adlı sənəddə [7] qeyd edilir ki, büdcə gəlirləri istənilən vergi növü üzrə hesablanmış vergi bazalarına effektiv vergi dərəcələri tətbiq olunmaqla proqnozlaşdırılır. Effektiv vergi dərəcələrindən faydalanmaqla proqnozlaşmaya əlavə olaraq, hər hansı tədiyyə növü üzrə uyğun ekonometrik modellərdən faydalanmaqla dövlət büdcəsinin gəlirlərinin proqnozu hesablanır. Ekonometrik modellər iqtisadiyyatda müşahidə edilən dəyişikliklər nəticəsində vergi gəlirlərini konkret əmsallar ilə hesablamaqla bərabər, vergi və iqtisadi dəyişənlər arasında qarşılıqlı əlaqələrin təyin olunması özəlliyinə sahibdir. Həmin modellər iqtisadiyyat və dövlət büdcəsinin gəlirləri arasında təsirləri, o cümlədən bu əlaqələrdəki dəyişiklikləri göstərmək nöqtəyi-nəzərindən çox təfərrüatlı nəticələri təyin edir.

Son illərin büdcə qanunvericiliyində sosial-iqtisadi tərəqqi proqramlarına üstünlük verilir.

“Büdcə sistemi haqqında” AR-nın qanununda (o cümlədən, Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə təsdiq olunmuş “Dövlət büdcəsinin tərtibi və icrası Qaydalar”ında) dövlət büdcəsinin başqa məqsədlərindən əlavə iqtisadi və sosial proqramların tətbiqi mühüm hədəf kimi göstərilmişdir.

Sosial-iqtisadi tərəqqi proqramlarının uğurla tətbiq olunması üçün bu sahədə effektiv informasiya təminatı sisteminin qurulması şərtidir. Bu nöqteyi-nəzərdən, AR Maliyyə Nazirliyi haqqında Əsasnamədə Maliyyə Nazirliyinin funksiyalarından biri kimi uyğun icra hakimiyyəti idarələri ilə birgə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilən investisiya və innovasiya proqramlarının tərtibi zamanı iştirak etməsi, ayrılan vəsaitlərdən əlverişli istifadə edilməsinə nəzarət, nazirliyin hüquqlarından biri kimi isə Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təyin olunmuş müddətdə və formada növbəti büdcə ili üzrə dövlət büdcəsi layihəsinin hazırlanması üçün gərəkli olan iqtisadi və sosial proqramların və proqnozların tərtib edilməsi haqqında əsaslandırılmış sənədləri aidiyyəti qurumlardan və bələdiyyələrdən almaq göstərilir.

Eyni zamanda, 2005-ci il dövlət büdcəsi qanununun tətbiq olunması barəsində fərmanda dövlət büdcəsinin tərtibi prosesini inkişaf etdirmək üçün mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti idarələrinin rəhbərlərinə hər il may ayının 1-dək növbəti il üçün uyğun sahə, rayon və şəhər üzrə sosial-iqtisadi tərəqqi proqramının layihəsini tərtib edib AR-nın İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə və AR-nın Maliyyə Nazirliyinə təqdim etmələri tapşırılmışdır. [5] AR-nın Nazirlər Kabinetinin 21 noyabr 2005-ci il tarixli Sərəncamında qəbul edilmiş dövlət proqramlarının baş icraçısı olan AR-nın nazirlik, komitə və başqa mərkəzi icra hakimiyyəti idarələrinə təsdiq olunmuş dövlət proqramlarının icrasına aid informasiyaların aprel ayının 1-dək AR-nın Nazirlər Kabinetinə təqdim etmələri tapşırılmışdır.

“Azərbaycan Respublikasında antiinflasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi barəsində” 2005-ci il may ayının 31-də verilən fərmanda ölkənin iqtisadi və sosial tərəqqi göstəriciləri ilə dövlət büdcəsi arasında olan ciddi əlaqəni təmin etmək üçün büdcənin məqsədli proqramlar əsasında tərtibinə yiyələnmək üçün zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi, büdcənin icrası zamanı bu proqramlarda təyin edilmiş hədəflərin icrasına

nəzarət haqqında hesabatla həmin proqramların icrası haqqında hesabatlarla birgə baxılması ilə əlaqədar müddəalar özünü göstərir. [4]

Son olaraq, AR Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il yanvar ayının 31-i verilmiş Qərarın 12-ci bəndində nazirliklər, komitələr və büdcədən maliyyələşən başqa təşkilatlar 2008-ci il iyul ayının 1-nə kimi aidiyyəti dövlət proqramlarının, tədbirlər planlarının icra durumu və onların icrası ilə əlaqədar mövcud problemlər haqqında informasiyaları hazırlayıb AR-nın İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə və AR-nın Maliyyə Nazirliyinə təqdim etməsi qeyd edilir.

Nəticəyə əsaslanan büdcənin təşkilinin mövcud durumu

Eyni zamanda, son illərdə büdcə-vergi siyasəti AR-nın ortamüddətli maliyyə siyasətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olmaqla ölkənin iqtisadi-sosial tərəqqi konsepsiyası və proqnoz göstəricilərinə, “2008-2015-ci illər üçün Yoxsulluğun Azaldılması və İqtisadi İnkişaf üzrə Dövlət Proqramı”na (YAIİDP) [1], “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi tərəqqi Dövlət Proqramı”na (2014-2018-ci illər) [3] və ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrinin tərəqqisini təmin edən başqa dövlət proqramlarına uyğunlaşdırılır. Bu əsasda büdcə xərclərinin aşağıdakı prioritet istiqamətləri təyin edilmişdir:

➤ kiçik və orta sahibkarlığın təkmilləşdirilməsi üçün tərtib olunmuş proqramların maliyyələşdirilməsində büdcənin rolu və bu istiqamətə edilən yatırımların artırılması: AR-nın daxili potensialından və büdcə sərvətlərindən faydalanmaqla, iqtisadi regionlar üçün mühüm hesab edilən sahələrin tərəqqisinə, istehsal müəssisələrinin fəaliyyətinin daha da böyüdülməsinə, yerli sahibkarlığın tərəqqisi yolu ilə əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinə, yaşam səviyyəsinin daha da yaxşılaşdırılmasına və ölkə iqtisadiyyatının dinamik tərəqqisinə yardım: “Yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi tərəqqi üzrə Dövlət Proqramı”nda dövlət büdcəsinin vəsaitləri hesabına həyata keçirilməsi düşünülmüş tədbirlərin maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi:

➤ büdcə prosesinin inkişaf etdirilməsi vasitəsilə büdcə proqnozlaşdırılmasının və büdcə xərclərinin əlverişliliyinin artırılması; o cümlədən, ölkə iqtisadiyyatının, müxtəlif dövlət idarələrinin, sahibkarlığın tərəqqisini təmin edən

başqa dövlət proqramlarında dövlət büdcəsinin vəsaitləri hesabına tətbiqi düşünülmüş tədbirlərin maliyyələşdirilməsinin təmin olunması.

Qanunvericilikdə mövcud məqamlar dövlət büdcəsinin müəyyən fonunda proqramlar əsasında təşəkkül etməsinə zəruri edir. Ancaq, bu məqamlardan birində - "AR-da antiinflasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi barəsində" fərmanda [4] qeyd edilən müddəə xüsusilə diqqəti çəkir. Fərmanda qeyd edilən dövlət büdcəsinin məqsədli proqramlar əsasında təşəkkül etməsi mexanizminin yaradılması və tətbiqi o biri məqamlardan 2 mühüm cəhətə görə ayırd edilir. İlk öncə belə olduqda, dövlət büdcəsi ilə ölkənin sosial və iqtisadi göstəriciləri arasında əlaqənin qurulması və büdcənin icrası zamanı bu proqramlarda təyin edilmiş hədəflərin icrasına nəzarət, digər yandan isə dövlət büdcəsinin xərcləri üzərində nəzarətin gücləndirilməsi mühüm hədəf kimi qoyulmuşdur. Bu isə büdcənin qəbulu və icrası zamanı hazırkı dövrə kimi qəbul olunan proqramların icra mexanizmlərindən köklü surətdə fərqlənir. Bu fərqi təyin etmək, o cümlədən məqsədli proqramlar ilə əlaqədar təcrübənin tətbiqi imkanlarını dəyərləndirmək üçün son dövrlərdə qəbul olunmuş bəzi dövlət proqramlarını analiz edək.

Müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən qəbul olunma səviyyəsinə görə proqramlar aşağıdakı kimi qruplaşdırılır:

➤ Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunan dövlət proqramları. Kompleks proqramlar bu kateqoriyaya aid olunur. Məsələn, "AR regionlarının sosial iqtisadi tərəqqisinə dair Dövlət Proqramı (2014 - 2018-ci illər)"ni buna nümunədir;

➤ Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunan proqramlar. Məsələn, "Azərbaycan gəncliyi Dövlət Proqramı (2017 - 2021-ci illər)" buna nümunədir;

➤ Nazirlər Kabinetinin Sərəncamı ilə təsdiq olunan proqramlar. Bu proqramlar sahə nazirlikləri ilə razılaşdırılaraq qəbul olunur. Məsələn, "Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı";

➤ Prezident tərəfindən qəbul olunan qanunların icrası üçün Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi Qərarı ilə təsdiq olunan proqramlar. Bu kateqoriyaya aid olunan proqramlar isə prezidentin

imzaladığı qanunların tətbiqi haqqında fərmanlarda qoyulan bəzi tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün qəbul olunur və qərar ilə təsdiqlənir. Məsələn, "Atçılıq haqqında" AR Qanununun tətbiq olunması haqqında" dövlət başçımızın 2007-ci il 22 may tarixli 580 nömrəli Fərmanının 1.4-cü bəndinin icrası ilə bağlı AR-nın Nazirlər Kabineti "Atçılığın tərəqqisi üzrə Proqramı"ni təsdiq edir; Nazirlik və yaxud komitələrin daxili əmr ilə qəbul etdiyi proqram və ya konsepsiyalar şamil edilir. Məsələn, Vergilər Nazirliyinin 3 noyabr 2008-ci il tarixli "Strateji plan və konsepsiyaların təsdiq olunması barəsində verilən əmr" buna nümunədir.

Beynəlxalq təcrübədə tətbiq olunan daha bir təsnifatı da yaddan çıxarmaq olmaz. Analiz edilən proqramların təsnifatından fərqli olaraq ölkədə qəbul olunan proqramlar 2 mühüm qrupa bölünür: kompleks və məqsədli.

Ölkəmizdə tətbiq olunan Kompleks proqramlara YAİİDP və AR regionlarının sosial-iqtisadi inkişaf Dövlət Proqramlarını (RSİİDP) şamil etmək olar.

Məqsədli proqramlar əsasında dövlət büdcəsinin icrası prosesində ölkə qanunvericiliyində təyin olunan (2 - vahidlik və müstəqillik) prinsipləri ilə bərabər aşağıdakı prinsiplər də mühüm sayılır:

- Maliyyə sərvətlərinin maddələr üzrə deyil, proqramlar və yaxud strateji hədəflər üzrə icrasının təmin olunması;

- Dövlət təşkilatlarının məqsədlərinin və strateji prioritetlərinin proqramlara uyğunlaşdırılması;

İkinci qrupa şamil edilən məqsədli proqramlar ünvanlı xarakter daşıyır və dəqiq istiqaməti əhatə edir. Məqsədli proqramlar ya dəqiq bir sahənin, ya da dəqiq bir problemin həll edilməsinə yönəldilir. Məqsədli proqramlara AR-da kiçik və orta sahibkarlığın tərəqqisinin Dövlət Proqramı (2002-2005-ci illər), AR-da "Azərbaycan Respublikasında turizmin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında", [2], Enerji və su sektorunda maliyyə intizamının gücləndirilməsi Proqramı, Təhsil sahəsində islahat 15.06.1999-cu il tarixli Proqramı, AR-da yeni ümumtəhsil məktəblərinin inşası, hazırkı məktəblərin əsaslı təmiri və modern tədris avadanlıqları ilə təmin edilməsinə aid 2003-2007-ci illər üzrə 17.02.2003- cü il tarixli Proqramı, AR-da

ümumitəhsil məktəblərinin məlumat və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı 21.08.2004-cü il tarixli Proqramı (2005- 2007-ci illər), 2005-2009-cu illər üçün AR-nın ümumtəhsil məktəbləri şəbəkəsində pedaqoji kadr təminatı üzrə 04.11.2004- cü il tarixli İnkişaf Proqramı, AR-da ümumtəhsil məktəblərinin avadanlıqla təmin edilməsinə aid (2005-2009-cu illər) İnkişaf Proqramı və s. proqramlar şamil oluna bilər.

NƏTİCƏ

Son illərdə aparılan səmərəli büdcə siyasəti ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf konsepsiyasının parametrlərinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilərək həyata keçirilmişdir. Büdcə siyasətini istiqamətləndirən ümumi makroiqtisadi göstəricilər özündə sərt maliyyə-kredit siyasətindən tədricən uzaqlaşmam, büdcə və vergi siyasətinin çevikliyinin artırılmasını, maliyyə intizamının gücləndirilməsini, manatın məzənnəsinin tənzimlənməsini və s. tədbirləri özündə əks etdirmişdir. Bu kompleks makroiqtisadi tədbirlər sabit iqtisadi artımın təmin edilməsinə, istehsalın həcmənin və qeyri-neft sektorunda məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinə, mərhələlərlə yoxsulluğun aradan qaldırılmasına, ölkənin regionlarının iqtisadi inkişafının bərpası və tarazlaşdırılmasına, yerli özünüidarəetmə orqanları olan bələdiyyələrin iqtisadi müstəqilliyinin təmin edilməsinə, onların fəaliyyətinə uyğun iqtisadi şəraitin yaradılmasına gətirib çıxarmışdır.

Büdcə qanunvericiliyində proqram təsnifatının tətbiqi mexanizmləri işlənmişdir. Bu təsnifat nəticə göstəriciləri əsasında proqramlarla büdcə xərcləmələrinin inteqrasiyasını həyata keçirilə bilər.

Nəticəyə əsaslanan büdcə mexanizminə keçid təmin olunmalıdır. Bu büdcə prosesinin yox, prosesin nəticələrinin idarə edilməsi sistemidir. Nəticəyə əsaslanan büdcələşməyə keçid üçün ilk növbədə büdcə proqramlarının gerçəkləşdirilməsini qiymətləndirməyə imkan verən aralıq

və son nəticə göstəricilərinin, o cümlədən əlverişlilik və keyfiyyət indikatorlarına sahib olmalıdır. Keyfiyyət göstəriciləri büdcə vəsaitləri ilə göstərilən dövlət xidmətlərinin əhalinin gözləntilərinə və bu xidmətlər üzrə dövlət normalarına uyğunluğunu, effektivlik göstəriciləri isə ən aşağı büdcə xərcləri ilə nəzərdə tutulan nəticələrin əldə edilməsini ifadə edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. “2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, Bakı şəhəri, 15 sentyabr 2008-ci il № 3043

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 1 sentyabr tarixli “Azərbaycan Respublikasında turizmin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” fərmanı

3. “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi tərəqqi Dövlət Proqramı” 2014-2018-ci illər, 25 fevral 2014

4. “Azərbaycan Respublikasında antiinflasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, Bakı şəhəri, 31 may 2005-ci il № 242

5. Azərbaycan Respublikasının 2005-ci il dövlət büdcəsi haqqında qanunu, <http://www.e-qanun.az/framework/5521>

6. “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu, 2 iyul 2002, http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/1/f_1126.htm

7. “Dövlət gəlirlərinin proqnozlaşdırılması və modelləşdirilməsi metodologiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında AR Maliyyə Nazirliyinin 10 may 2012-ci il tarixli Q-05 nömrəli qərarı, <http://www.e-qanun.az/framework/23594>

8. Афанасьев М.П., Кривоногов И.В., Модернизация государственных финансов, М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2016; с.245 s.185

Дунямалиев Н. Э.

Особенности бюджетирования на основе результатов в Азербайджане

Резюме

Цель исследования: Цель исследования: повысить эффективность и достоверность использования механизма бюджетирования, ориентированного на конкретные результаты, в нашей стране.

Методология исследований: анализ, синтез, статистический анализ.

Результаты исследований: Необходимо обеспечить переход к механизму составления бюджета, ориентированного на конкретные результаты. Это система управления результатами процесса, а не бюджетный процесс. Для перехода к составлению бюджета, ориентированного на конкретные результаты, он должен иметь промежуточные и конечные показатели результатов, включая показатели приемлемости и качества, которые, в первую очередь, позволяют оценивать выполнение бюджетных программ.

Ключевые слова: бюджет, право, экономика.

Dunyamaliyev N. E.

Budgeting features of results-based budgeting mechanism in Azerbaijan

Summary

Purpose of the research: To make the effectiveness and accuracy of using the results-based budgeting mechanism in our country.

Methodology of the research: Analysis, Synthesis, Statistical Analysis

Results of the research: Transition to the result-based budgeting mechanism should be ensured. This is a system of management of the process's results, not the budget process. For transition to result-based budgeting, it must have intermediate and final output indicators, including eligibility and quality indicators, which, first of all, allow for evaluating the implementation of budget programs.

Key words: Budget, law, economic activity, effectiveness.

Daxil olub: 12. 11.2018

Rəy verib: AMEA İqtisadiyyat Institutunun “Maliyyə, pul-kredit siyasəti” şöbəsinin əməkdaşı
i.f.d. Əliyev R.M.